Reactie op advies Kiesraad naar aanleiding van verkiezingen 2011

De Kiesraad heeft op 22 juli 2011 een evaluatie (bijlage 3b) uitgebracht naar aanleiding van haar ervaringen in het kader van de eilandraadsverkiezingen, de Provinciale Statenverkiezingen en de Eerste Kamerverkiezingen. In onderstaande tabel treft u een reactie aan op de voorstellen, adviezen en standpunten/aandachtspunten van de Kiesraad.

Voorstellen en standpunten Kiesraad	**Reactie**
Eilandsraden	
Het tijdstip waarop de stembureaus op de BES sluiten vervroegen tot 19.00 uur (oorspronkelijke tijdstip) omdat niet is gebleken dat hieraan bij kiezers behoefte is en stembureauleden dit als zeer belastend ervaren.	De indruk van de Kiesraad dat de kiezers geen gebruik gemaakt hebben van de ruimere openingstijden, wordt niet bevestigd door de uitkomsten van de evaluatie die het ministerie van BZK heeft gehouden onder de betrokkenen (stembureauleden, ambtenaren). Met het oog op een zoveel mogelijk uniform stemproces, waarbij alle kiezers dezelfde mogelijkheden hebben, wordt een aanpassing van de openingstijden niet voorzien.
Instructie op stembiljet op Saba ook in het Engels opnemen omdat relatief veel stembiljetten ongeldig moesten worden verklaard en voorlichtingsmateriaal op Bonaire ook in het Spaans vervaardigen.	Uit de evaluatie van het ministerie van BZK is niet gebleken dat meer stembiljetten dan in het verleden ongeldig zijn verklaard door het stembureau. De stelling dat op Bonaire de instructie op het stembiljet wel in het Papiaments beschikbaar was, klopt niet: de officiële stembescheiden (waaronder dus ook het stembiljet) zijn alleen in het Nederlands vastgesteld. De iconenposters die in het stemhokje hingen met daarop de instructie hoe te stemmen, zijn wel in het Engels en het Papiaments vertaald en hingen in de stemhokjes en stemlokalen. Ook al het voorlichtingsmateriaal voor kiezers was zowel in het Engels als het Papiaments beschikbaar. Hiermee is door het ministerie van BZK uitvoering gegeven aan de toezegging van de toenmalige staatssecretaris Bijleveld-Schouten aan de Tweede Kamer. In Nederland wordt door de Rijksoverheid voor (gemeenteraads-)verkiezingen voorlichtingsmateriaal alleen in het Nederlands beschikbaar gesteld. Het staat gemeenten en dus ook het bestuur van Bonaire vrij om zelf voorlichtingsmateriaal over verkiezingen in andere talen ter beschikking te stellen.
Wettelijk vastleggen passief kiesrecht voor niet-Nederlanders.	Over dit advies van de Kiesraad zal een standpunt worden ingenomen in het licht van de al aangekondigde tijdelijke regeling voor het actieve kiesrecht (Tweede Kamer 2010-2011, 32 500 IV, nr. 25).
Provinciale Staten	
De Kiesraad brengt in zijn advies onder de aandacht dat hij relatief veel vragen heeft ontvangen van kiezers buiten Nederland over het ontbreken van de mogelijkheid voor kiezers buiten Nederland om invloed uit te oefenen op de samenstelling van de Eerste Kamer.	Het ministerie van BZK heeft navraag gedaan bij de Kiesraad. Het blijkt te gaan om 37 vragen (2 % van alle gestelde vragen over de Provinciale Statenverkiezingen). Bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen namen circa 48.000 kiezers buiten Nederland deel aan de stemming. Zo bezien moet het aantal vragen hierover worden gerelativeerd. De Eerste Kamer wordt volgens de Grondwet gekozen door de leden van Provinciale Staten. Bij de grondwetsherziening in 1983 is besloten de in het buitenland verblijvende Nederlanders uitsluitend actief kiesrecht te verlenen voor de Tweede Kamer en hen niet ook bij de samenstelling van andere vertegenwoordigende organen, zoals de Provinciale Staten, te betrekken (Tweede Kamer 1976/77, 14 223, nr. 3, p. 9). Dit heeft tot gevolg dat kiezers buiten Nederland geen invloed hebben op de samenstelling van de Eerste Kamer. Er is geen aanleiding deze regeling te heroverwegen.
Wet Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG)-lijst als leidraad voor woonplaats op kandidatenlijst hanteren.	Deze wet is onlangs in werking getreden (1 juli 2011). Een aanpassing van het Kiesbesluit is reeds in voorbereiding, maar wacht nog op afronding van een aanpassing in de programmatuur van de gemeentelijke basis administratie (GBA)

Maatregelen treffen bij verkiezingen in vakantieperiodes. De Kiesraad adviseert gemeenten via een circulaire op te roepen de kandidatenlijsten tijdig op de gemeentelijke websites te plaatsen.	De minister van BZK heeft naar aanleiding van het samenvallen van de geplande gemeenteraadsverkiezingen van 2014 al eerder aangekondigd en aan de Tweede Kamer gemeld dat er een wijziging van de Kieswet komt die er toe leidt dat verkiezingen niet meer zullen samenvallen met de carnavalsperiode en daarmee ook de voorjaarsvakantie. Sinds de Europese verkiezingen van 2009 worden op de voorlichtingswebsite www.uheefthetvoorhetzeggen.nl alle kandidatenlijsten geplaatst zodra deze beschikbaar zijn (enkele dagen na definitieve vaststelling dus circa één maand voorafgaande aan de verkiezingen: meestal ontsloten per gemeente). De Kiesraad werkt hier aan mee door aan het ministerie van BZK voor de verkiezingen waarvoor hij centraal stembureau is de kandidatenlijsten aan te leveren. Hiermee kan de kiezer op eenvoudige wijze de kandidatenlijsten raadplegen. Uiteraard staat het gemeenten daarnaast vrij, en veel gemeenten doen dat ook, de kandidatenlijst zelf op de gemeentelijke website te publiceren.
Tekst op stempas aanpassen ten aanzien van onderhandse volmacht en identiteitsdocument.	De modellenregeling is inmiddels door het ministerie van BZK aangepast. De overige opmerkingen van de Kiesraad zullen worden meegenomen bij het nieuwe ontwerp voor de stempas. Het is evenwel belangrijk te onderkennen dat er spanning bestaat tussen een in alle opzichten volledige (juridisch correcte) formulering en de begrijpelijkheid van de stempas voor de kiezer. Het ministerie van BZK zoekt hierin de juiste balans, bijvoorbeeld door voor uitzonderingsgevallen te verwijzen naar andere informatiebronnen.
In het kader van (geoorloofd) campagnevoeren/flyeren in en om stemlokalen duidelijk aangeven tot waar de ruimte van het stemlokaal zich uitstrekt.	De klachten van de kiezers zijn naar het oordeel van het ministerie van BZK niet op te lossen met het duidelijker aangeven van de begrenzing van het stemlokaal. De terughoudendheid waarmee vroeger werd omgegaan met het campagnevoeren op verkiezingsdag, is tegenwoordig minder vanzelfsprekend. Hier zijn politieke partijen zelf primair voor verantwoordelijk, zoals de minister van BZK reeds heeft opgemerkt in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer naar aanleiding van de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezingen (Tweede Kamer 2010-2011, 31 142, nr. 27, p. 19).
Procedure voor herstemming verdient op punten verduidelijking en moet worden herzien.	In de evaluatie naar aanleiding van de Tweede Kamerverkiezingen (Tweede Kamer 2009-2010, 31 142, nr. 25, p. 5) heeft de minister van BZK reeds aangekondigd een wijziging van de Kieswet te willen doorvoeren op dit punt.
Eerste Kamer	
De Kiesraad vraagt zich af of het afschaffen van de lijstcombinaties niet een averechts effect gehad. De Kiesraad stelt dat het aangaan van lijstcombinaties vanuit het oogpunt van transparantie de voorkeur geniet.	De verkiezingswijze van de Eerste Kamer is aan de orde geweest in het kader van het wetgevingsoverleg met de Vaste Commissie Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer over de verantwoording van de begroting van BZK op 9 juni 2011 (Tweede Kamer 2010-2011, 32 710 VII, nr. 8, p. 17 e.v.). De minister van BZK heeft in dat overleg gezegd dat het kabinet niet het initiatief zal nemen om voorstellen te doen over de verkiezingswijze van de Eerste Kamer.
De Kiesraad constateert dat in de Kieswet een aantal opmerkelijke verschillen bestaan tussen de bepalingen voor de Eerste Kamerverkiezingen en de overige verkiezingen. De Kiesraad adviseert een aantal bepalingen kritisch te bezien en voor zover nodig aan te passen.	De verschillen die de Kiesraad opmerkt, bestaan al sinds jaar en dag en zijn veelal te verklaren uit het wezenlijk andere karakter van die verkiezingen. Dit laat onverlet dat de door de Kiesraad genoemde bepalingen vanuit een wettechnisch perspectief nog eens tegen het licht kunnen worden gehouden.
Overig	
Tekstvoorstel voor vereenvoudigen	De formulering van artikel B3 is complex, daarom zal bij een

formulering artikel B3 van de Kieswet (vereisten actief kiesrecht voor gemeenteraad).	komende wijziging van de Kieswet de formulering vanuit wetstechnisch perspectief worden vereenvoudigd. De tekstuele aanpassing die de Kiesraad voorstelt, gaat verder dan een wetstechnische aanpassing.
De Kieswet regelt momenteel dat bij lijstuitputting in raden van meer dan 19 zetels, zetels onbezet blijven: tevens vloeit uit de huidige regeling voort dat indien de raad eenmaal heeft geconcludeerd dat zetels onbezet moeten blijven dit voor de rest van de zittingsperiode geldt, terwijl in de loop van de zittingsperiode mogelijk kandidaten alsnog aan de benoemingsvereisten (bv ingezetenschap, nationaliteit of leeftijd) voldoen. De Kiesraad adviseert op dit laatste punt de Kieswet aan te passen.	Het is de verantwoordelijkheid van de lijstindiener (i.c. de politieke partij) om een lijst samen te stellen waarop voldoende kandidaten staan die een zetel kunnen innemen.